

Vývoj a dynamika rastu malých a stredných podnikov poznatkovo intenzívnych služieb¹

Dana Benešová²

The Development and the Dynamics of Small and Medium-sized Enterprises of Knowledge-intensive Services

Abstract

In recent decades we have witnessed the ongoing structural changes in the EU economy, not only for development of the service sector, but especially knowledge-intensive services produced by SMEs. The knowledge-intensive services changing nature of the economy to knowledge economy, where the input source is knowledge and professional skills. The paper monitored by performance indicators status and dynamics of small and medium-sized enterprises of knowledge-intensive services in the period 2008 - 2012. In most countries, however, this period saw little progress or regress, above the growth rate is indicated only in the group of SMEs, knowledge-intensive services based on high-technology.

Key words

Service sector, knowledge intensive services, business services, value added, employment

JEL Classification: O31

Úvod

Podľa viacerých empirických štúdií sa sektor služieb v EÚ vyznačuje dlhotrvajúcou dynamikou rastu, podieľa sa približne dvoma tretinami na celkovej produkcii EÚ, v posledných rokoch dosahuje dokonca viac ako 70-percentný podiel. V porovnaní so sektorom priemyslu dominuje aj v oblasti celkovej zamestnanosti (Uppenberg & Strauss, 2010). Analýza dlhodobých štrukturálnych zmien v EÚ vykazujúce oproti priemyslu stále rastúci podiel služieb na zamestnanosti a na pridanej hodnote generovaný malými a strednými podnikmi (Van Ark a kol., 2008). Najdynamickejšie a najproduktívnejšie malé a stredné podniky v rámci sektora služieb sú však služby náročné na poznatky (poznatkovo intenzívne služby – KIS), difúzia ich poznatkovej produkcie do procesov iných podnikov podporuje rast a konkurencieschopnosť celej ekonomiky. Ako producenti alebo poskytovatelia nových poznatkov posilňujú inovačné procesy vo výrobných aj v službových podnikoch, ich aktivita teda siahá za hranice sektora služieb. Vnímané sú ako multiplikátor hospodárskeho rastu, preto sledovanie ich prínosu

---

¹ Problematika v príspevku je súčasťou riešenia výskumnej úlohy VEGA č. 1/0205/14 *Perspektíva existencie dynamických podnikov služieb v SR v kontexte uplatnenia princípov iniciatívy Inovácia v Únii* riešenej na Obchodnej fakulte EU v Bratislave.

² doc. Ing. Dana Benešová, PhD.; Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra služieb a cestovného ruchu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; E-mail: dana.benesova@euba.sk

k ekonomike je stredobodom pozornosti odbornej a vedeckej verejnosti. Zámerom príspevku je zhodnotiť dynamiku a rozvoj malých a stredných podnikov poznatkovo intenzívnych služieb v SR v kontexte EÚ.

1 Metodika práce

Zistiť vývoj a dynamiku rastu malých a stredných podnikov poznatkovo intenzívnych služieb prostredníctvom výkonových ukazovateľov v ekonomike EÚ a v rámci nej v SR sú hlavným cieľom príspevku.

Na naplnenie cieľa boli využité tieto metódy: Pri spracovaní východiskovej teoreticko-metodologickej bázy bola využitá metóda obsahovej analýzy sekundárnych zdrojov a ďalších poznatkových zdrojov domácej a zahraničnej proveniencie, na základe ktorých sú formulované východiská a priebežné čiastkové závery. Na báze sekundárnych kvantitatívnych dát a štatistických zdrojov boli využité kvantitatívne metódy. Metódou analýzy bol vyhodnotený vývoj a dynamika rastu výkonových ukazovateľov MSP poznatkovo intenzívnych služieb a metóda komparácie bola použitá pri porovnaní krajín EÚ (v ich kontexte osobitne Slovenska) z pohľadu sledovaných ukazovateľov. Na základe čiastkových analytických zistení vyplývajúcich z údajov zo sekundárneho kvantitatívneho pozorovania metódou syntézy bola identifikovaná dynamika rastu MSP poznatkovo-intenzívnych služieb v ekonomike EÚ a SR.

2 Výsledky a diskusia

V poslednej dekáde sa charakteristikami poznatkovo-intenzívnych služieb³ zaoberalo viacero zahraničných a domácich autorov, medzi nich patrí Wolfl, Bryson, Daniels, Andersen, Miles, Haataja, Okkonen, Michalová, Kubičková a iní. Napríklad poznatkovo intenzívne služby sa podľa Michalovej (2011) vyznačujú aplikáciou vysokého stupňa poznatkov zameraných na riešenie problémov klientov, a to pracovníkmi s vyššou kvalifikáciou a vyšším stupňom vzdelania a odbornej (profesionálnej) prípravy (výskumníci, inžinieri a odborníci zo všetkých vedných odborov, technických, prírodných, spoločenských). Predstavujú most medzi výrobnou sférou a sektorom služieb. Často sú diskutovanou skupinou z dôvodov ich rastu a významu pre ekonomiku a tvorbu inovácií.

³ Poznatkovo intenzívne služby (KIS) sú zastúpené divíziami 50-51, 58-63 (sekcia J), 64-66 (sekcia K), 69-75 (sekcia M), 78, 80, 84-93 (sekcie O,P,Q,R) podľa kategorizácie NACE rev. 2. Patria sem služby vodnej, leteckej a kozmickej dopravy, pošta a telekomunikácií, finančné sprostredkovanie (okrem poistenia a dôchodkového zabezpečenia), poistenie a dôchodkové zabezpečenie (okrem povinného sociálneho zabezpečenia), pomocné činnosti súvisiace s finančným sprostredkovaním, počítačových a súvisiacich činností, výskumu a vývoja, ostatných obchodných služieb, školstva, zdravotníckej a sociálnej pomoci, rekreácie, kultúry a športových aktivít. Členia sa na 4 skupiny: trhové KIS, high-tech KIS (poznatkovo intenzívne služby založené na vysokých technológiách), poznatkovo intenzívne finančné služby a ostatné KIS (prevažne netrhomového charakteru). Pre ekonomiku každej krajiny sú najprínosnejšie práve služby trhového charakteru. Osobitné postavenie z hľadiska dynamiky a významu v rámci KIS majú KIBS (poznatkovo intenzívne obchodno-podnikateľské služby) zastúpené v sekciách J (divízie 62,63), M a N (divízie 78,80) a radiace sa k trhovým a high-tech poznatkovo intenzívnym službám (službám založeným na vysokých technológiách) ('High-technology' and 'knowledge based services' aggregations based on NACE Rev. 2, január 2009).

Podľa Haataja a Okkonena (2004) poznatkovo intenzívne služby sa vyznačujú týmito črtami: poznatky sú vysoko cenené a majú silnú pozíciu ako vstupný zdroj, sú založené predovšetkým na profesionálnych zručnostiach, sú zdrojom poznatkov pre ich používateľov alebo sú využívané ako vstup s cieľom rozvíjať vedomosti svojich klientov, medzi klientom a dodávateľom, keď sú poznatky vytvorené a odovzdané, nastáva intenzívna interakcia.

Možno teda zhrnúť, že poznatkovo intenzívne služby sú charakteristické vysokou poznatkovou intenzitou, relatívne vysokou kapitálovou intenzitou, vysokým stupňom špecializácie. Ich produkcia smeruje prevažne do medzispotreby (Kubičková, 2009); ich činnosť spočíva v poskytovaní poznatkov, vedomostí a zručností iným podnikom, ktorými sú prevažne malé a stredné podniky (MSP) (Miles, 2008).

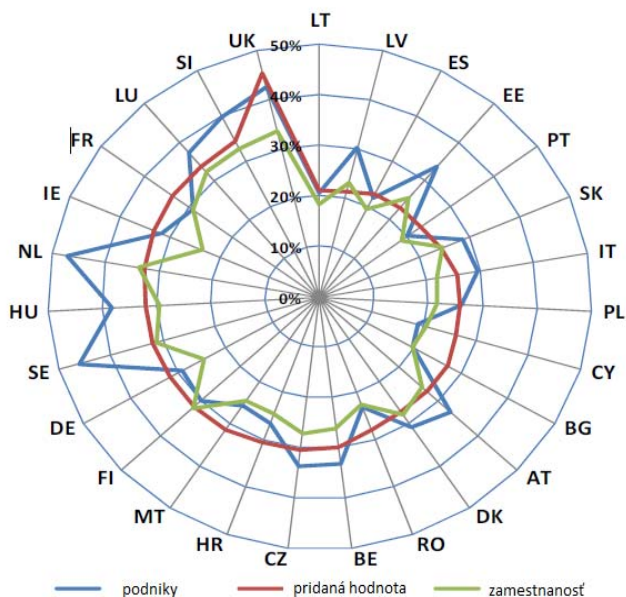
Mnohé štúdie spájajú KIS nielen s rastom produktivity v iných podnikoch, ale tiež poukazujú na to, že majú spoločné charakteristiky s výrobou založenou na vysokých technológiách (High technology Manufacturing) (Ortega-Argilés et al., 2009); malé a stredné výrobné a službové firmy KIS vykazujú veľa spoločných znakov predovšetkým vo svojich inovačných procesoch, ako je napr. interakcia s dodávateľmi a v inovačnej intenzite. (De Jong & Marsili, 2006). Preto hospodárska politika zameraná na podporu poznatkovo náročnej/intenzívnej produkcie MSP služieb (prepojená s výrobou/priemyslom založenou na vysokých technológiách napr. pri vývoji špičkovej technológie) prináša väčšie efekty pre ekonomický rast ako podpora veľkých podnikov služieb alebo výroby.

Postavenie malých a stredných podnikov poznatkovo intenzívnych služieb a ich dynamiku rastu v ekonomike EÚ a v rámci nej v SR možno sledovať prostredníctvom výkonových ukazovateľov, akými sú zamestnanosť, počet podnikov a pridaná hodnota.

Na základe pozorovania Európskej komisie najviac MSP poznatkovo intenzívnych služieb (viac ako 40 % zo všetkých podnikov služieb) bolo v roku 2013 v krajinách Holandsko, Švédsko a Veľká Británia. Najvyšší podiel pridanej hodnoty vykazovali MSP poznatkovo intenzívnych služieb vo Veľkej Británii (viac ako 40 %), väčšina krajín v rámci sektora služieb zamestnávala v sledovaných podnikoch približne 20 % až 30 % pracovníkov. Takmer vo všetkých krajinách bol podiel na pridanej hodnote vyšší ako na zamestnanosti, čo dokazuje vysokú produktivitu práce v tomto podsektore v MSP.

Slovensko sa zaraďuje medzi krajiny dosahujúce podiel pridanej hodnoty a zamestnanosti (20 % - 30 %) väčšiny krajín, vyšší podiel dosiahlo len v podnikoch (30 %). Z krajín V4 lepšie výsledky dosahovalo Maďarsko (predovšetkým v podiele podnikov) a Česká republika.

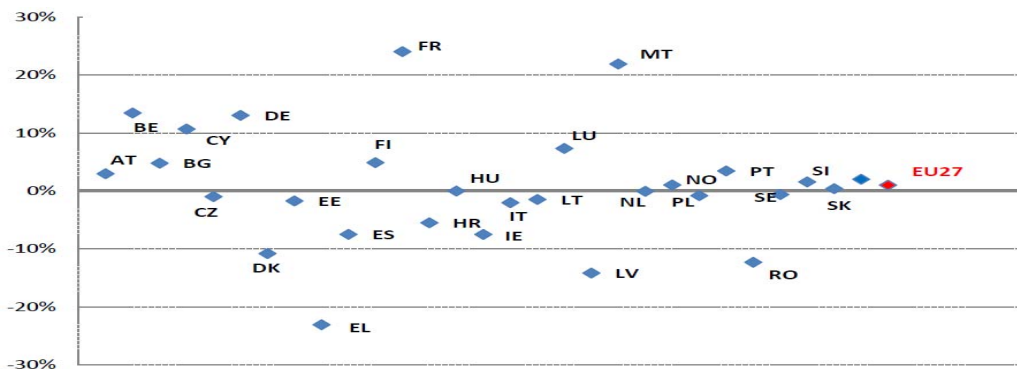
Graf 1 Podiel MSP poznatkovo intenzívnych služieb na celkovom sektore služieb v EÚ 27 v roku 2013 (%)

Zdroj: European Commission, 2014.

Najmenej rozvinutý sektor poznatkovo intenzívnych služieb MSP z hľadiska sledovaných ukazovateľov mali krajiny Litva, Španielsko a Portugalsko.

Graf 2 Dynamika zamestnanosti MSP poznatkovo intenzívnych služieb v rokoch 2008 až 2012 v EÚ 27+ (%)

Zdroj: European Commission, 2013.
Poznámka: za SR údaje za roky 2010 až 2012.

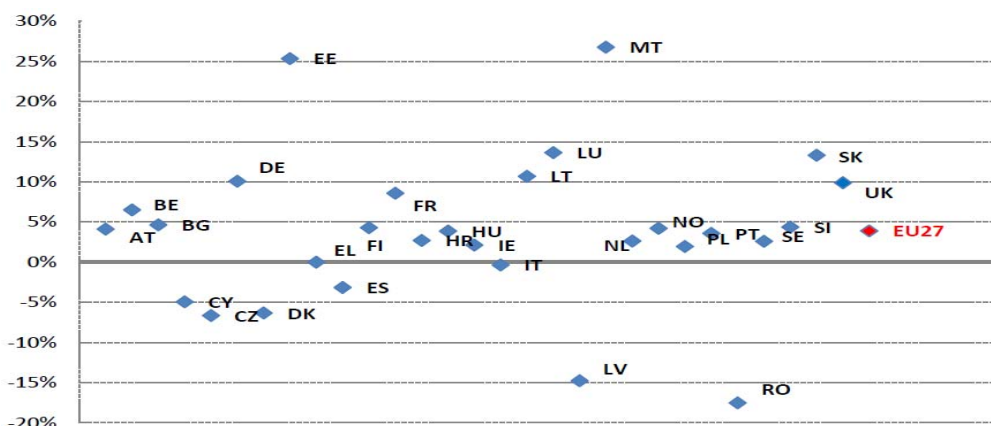
Negatívny rast zamestnanosti v MSP poznatkovo-intenzívnych služieb v období rokov 2008 – 2012 zaznamenalo Grécko (viac ako – 20%), ďalšie krajiny dosahujúce pokles v tomto ukazovateli od -14% do -10% boli Dánsko, Lotyšsko a Rumunsko. Najviac krajín osciluje medzi hodnotami 0 až 10% úbytok/prírastok.

V piatich krajinách EÚ bol zaznamenaný vysoký rast zamestnanosti, vo Francúzsku (24 %), ďalej Malta s 22-percentným prírastkom, Belgicko a Dánsko (13 %) a Cyprus (11 %).

Na Slovensku a v Maďarsku bola dynamika tvorby nových pracovných príležitostí v sledovanom podsektore KIS nízka, ale dosahovala kladné hodnoty, Česko a Poľsko zaznamenalo dokonca mierny regres.

Z hľadiska štruktúry KIS je dynamika rastu zamestnanosti odlišná. V raste zamestnanosti v MSP poznatkovo intenzívnych služieb založených na vysokých technológiách (high-tech KIS) sa SR nachádza medzi druhou najdynamickejšou skupinou krajín, ktoré dosiahli prírastky zamestnanosti v rozmedzí hodnôt 10 – 15 %, sú to krajiny Lotyšsko, Luxembursko, Dánsko a Veľká Británia (Graf 3).

Graf 3 Dynamika zamestnanosti MSP poznatkovo intenzívnych služieb založených na vysokých technológiách v rokoch 2008 – 2012 v EÚ 27+ (%)

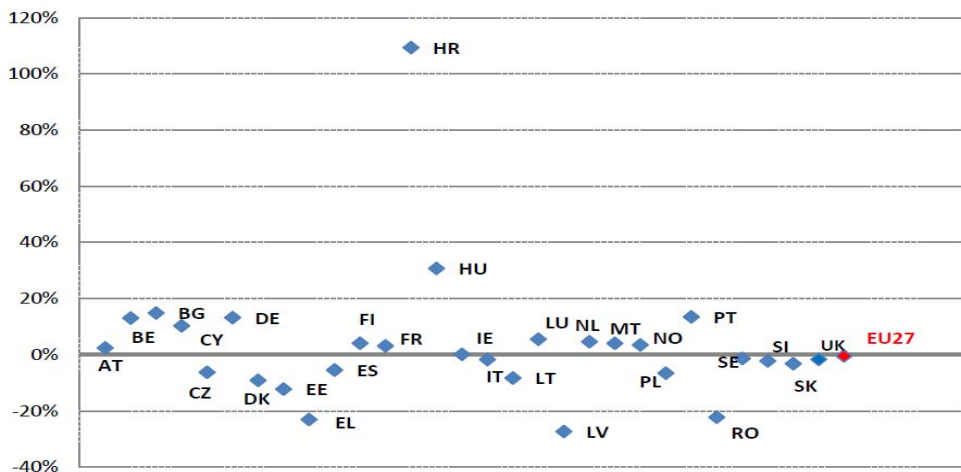

Zdroj: European Commission, 2013.

Poznámka: za SR údaje za roky 2010 až 2012.

Takisto v MSP trhových KIS zaznamenalo Slovensko rast zamestnanosti, dominuje medzi krajinami dosahujúcimi pozitívny trend zamestnanosti, v rozpätí prírastkov do 10 %. Negatívny trend ovplyvňujúci výsledok za celkovú zamestnanosť v KIS zaznamenalo Slovensko v MSP ostatných KIS, prevažne netrhového charakteru (vzdelávanie, zdravotníctvo a sociálna pomoc, rekreačné, kultúrne a športové činnosti) (European Commission, 2013). Je teda zrejmé, že v SR aj počas krízy/recesie v sledovanom podsektore pretrvávala ponuka pracovných príležitostí.

Graf 4 Dynamika pridanej hodnoty vytvorenej MSP poznatkovo intenzívnych služieb v rokoch 2008 – 2012 v EÚ 27+ (%)

Zdroj: European Commission, 2013.

Poznámka: za SR údaje za roky 2010 až 2012.

Najvyšší rast pridanej hodnoty v MSP poznatkovo intenzívnych služieb v rokoch 2008 – 2012 indikovaný v Chorvátsku (viac ako 100-percentný nárast), vysvetlením je dovtedajšie zostávanie tohto podsektora a v Maďarsku (30-percentný rast), ktoré, napak, dosahuje dlhodobu dobré výsledky v rozvoji KIS a v tomto trende pokračuje.

Hodnoty väčšiny krajín sa pohybujú v rozmedzí -20 % až +20 %. Až 14 krajín vykazuje pokles pridanej hodnoty v MSP poznatkovo intenzívnych službách v sledovanom období, najvyššie úbytky zaznamenalo Grécko, Lotyšsko a Rumunsko. Zostávajúce krajiny dosiahli veľmi mierny rast pridanej hodnoty v skúmanom podsektore. Ďalšie krajiny V4, Česko, Poľsko a Slovensko, sa nachádzajú v skupine krajín, ktoré indikujú pokles pridanej hodnoty oproti roku 2008, ale ide o mierny pokles, do 5 % (Graf 4).

Keď však berieme do úvahy štruktúru MSP poznatkovo intenzívnych služieb, v trhových KIS rovnako aj v poznatkovo intenzívnych službách založených na vysokých technológiách indikuje Slovensko mierny nárast (5 %) pridanej hodnoty. Priemerný výsledok opäť negatívne ovplyvňujú ostatné KIS, prevažne netrhového charakteru, v ktorých SR zaznamenala 10-percentný pokles.

2.1 Vývoj poznatkovo intenzívnych obchodno-podnikateľských služieb v SR

Rozvoj poznatkovo intenzívnych obchodno-podnikateľských služieb (knowledge intensive business services – KIBS) v ekonomike je často považovaný za charakteristický znak znalostnej ekonomiky.⁴ KIBS sú dôležitou súčasťou sektora poznatkovo intenzívnych služieb v každom hospodárstve, väčšina služieb v skupine trhových KIS a high-tech poznatkovo intenzívnych služieb sú KIBS. Úlohu a dynamiku vývoja KIBS

⁴ OECD definuje znalostnú ekonomiku ako trend vo vyspelých ekonomikách smerom k väčšej závislosti od poznatkov, informácií a vysokokvalifikovaných pracovných zručností a rastúcu potrebu prístupu podnikov a verejného sektora k nim (OECD, 2005).

v posledných desaťročiach možno interpretovať ako jeden z hlavných faktorov v prechode od industriálnej ekonomiky na ekonomiku znalostnú. Pre ich charakteristiky a významný vplyv na šírenie poznatkov/vedomostí v celej ekonomike sú stredobodom pozornosti výskumníkov, pracovníkov teórie, ale aj praxe.

Napríklad podľa Milesa et al. (1995) sú to služby výsledkov činností, ktorých je tvorba, akumulácia alebo šírenie vedomostí. Sú založené na profesionálnych zručnostiach, sú primárnymi zdrojmi informácií/poznatkov, tvoria nové poznatky, ktoré sprostredkujú svojim zákazníkom, ich produkcia prináša konkurenčnú výhodu a smeruje predovšetkým podnikom.

Toivonen (2004) takisto tvrdí, že tieto služby sú poskytované podnikmi pre iné podniky alebo verejný sektor, v ktorých (v produkcii ktorých) odbornosť/profesionalita zohráva zvlášť dôležitú úlohu. Aj ďalší autori ako napr. Koch a Strotmann (2008) sa vyjadrujú obdobne „...sú to vysoko aplikačne orientované služby, v ktorých vedomosti hrajú dôležitú rolu.“ „...KIBS sú prevažne založené na profesionálnych poznatkoch/odbornosti/, sú úzko špecializované v príslušnom odbore, ich výstup je medziprodukt, nie konečný produkt“ (Hertog, 2000), „...rozlíšiť poznatkovo náročné/intenzívne služby od iných služieb možno podľa zistenia, akú úlohu majú poznatky pri poskytovaní služieb (Michalová & Krošláková, 2014).

Ďalšími špecifikami KIBS je, že vzhľadom k tomu, že ponúkajú služby nehmotného charakteru, je potrebný vysoký stupeň interakcie a prispôsobenia produktu potrebám jednotlivých zákazníkov, čo vyžaduje úzku a intenzívnu spoluprácu so zákazníckou firmou. Bez spolupráce zákazníka s podnikom KIBS nie je možné získať tzv. „skryté/tiché“ poznatky o zákazníckej firme, ktoré sú podstatným elementom pri kreovaní poskytovanej služby.

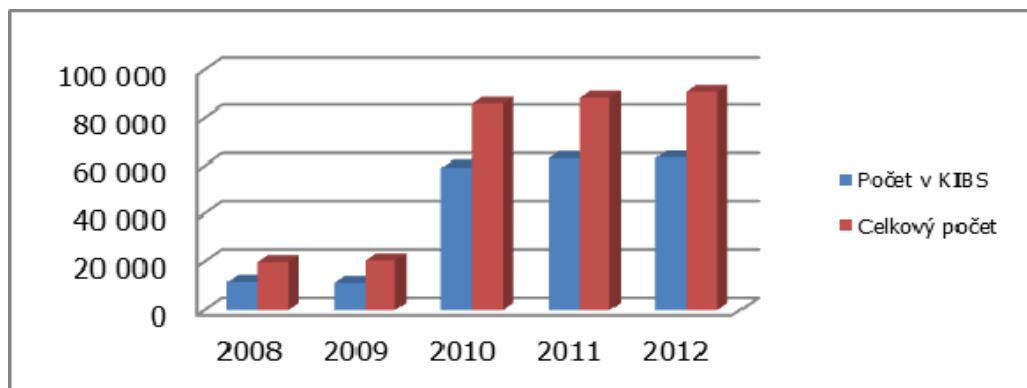
Mnoho autorov zdôrazňuje nielen závislosti medzi KIBS, inováciami a výkonnosťou celej ekonomiky (napr. Hipp, 1999; Tomlinson, 1999; Aslesen & Isaksen, 2007), ale aj prepojenosť inovačných aktivít, vedomostí/poznatkov (sprostredkovaných KIBS) s priemyselným sektorom, vedou a so zákazníkmi (Czarnitzki & Spielkamp, 2003).

Z pohľadu predmetu činností poznatkovo intenzívnych obchodno-podnikateľských služieb sú to podniky, ktoré vznikli, aby pomáhali iným spoločnostiam vyrovnávať sa s problémami, na ktoré treba externé zdroje poznatkov. Prakticky existuje toľko druhov poznatkovo intenzívnych obchodno-podnikateľských služieb, koľko je poznatkov, takže prirodzene existuje veľká diverzita medzi ich vývojom, štruktúrou a účelom. Patrí sem väčšina obchodno-podnikateľských služieb ako poradenské, informačné a počítačové služby, právne, účtovnícke, architektonicko-inžinierske, výskumno-vývojové, reklamné, marketingové, personálne, dizajnérske, bezpečnostné služby a ostatné odborné, vedecké a technické činnosti.

Ďalším dôvodom ich existencie bolo, že externalizačným procesom prebiehajúcim v ekonomikách v posledných desaťročiach boli tieto činnosti vyčleňované z veľkých podnikov, vytvárali sa samostatné subjekty etablované na trhu ako úzko špecializované malé a stredné podniky. Doteraz na trhu KIBS/OPS (obchodno-podnikateľských služieb) dominuje až 99 % malých a stredných podnikov.

Vývoj a dynamiku rastu slovenských poznatkovo intenzívnych obchodno-podnikateľských služieb v krízovom/recesnom období dokumentujú výsledky pozorovania získané cez ukazovatele zamestnanosti, počtu podnikov a pridanej hodnoty.

Graf 5 Vývoj počtu podnikov obchodno-podnikateľských služieb a poznatkovo intenzívnych obchodno-podnikateľských služieb v SR v rokoch 2008 – 2012

Zdroj: Eurostat, 2014.

Tak počet podnikov obchodno-podnikateľských služieb, ako aj podnikov poznatkovo intenzívnych OPS, napriek krízovému/recesnému obdobiu v ekonomike, rástol. Medzníkom je rok 2010, keď bol zaznamenaný najväčší nárast (približne 5-násobný) podnikov sekcie M (vedecké, odborné a technické činnosti), ale aj podnikov informačných a počítačových služieb (sekcia J) a administratívnych služieb (sekcia N) (Eurostat, 2014).

Je zrejmé, že práve kríza vyvolala dopyt po poznatkovej produkcii, nových riešeniach, poradenských službách, ktoré sú v kompetencii práve KIBS. Zákaznícke podniky prostredníctvom externého poradenstva a difúzie poznatkov o podnikaní hľadali cestu alebo možnosti, ako uspieť na trhu, ako zmeniť svoju stratégiu, ktoré procesy zefektívniť.

V ďalších rokoch nastúpený trend pretrváva, hoci prírastky už nie sú také markantné. Výsledky ďalej potvrdzujú aj poznatkový charakter činností obchodno-podnikateľských služieb, až 70 % podnikov produkujúcich OPS sú poznatkovo intenzívne/náročné na poznatky (graf 5).

Tab. 1 Počet pracovníkov v poznatkovo intenzívnych obchodno-podnikateľských službách v SR v rokoch 2008 – 2012

Roky	2008	2009	2010	2011	2012	2013
J (62, 63)	22 358	14 232	25 205	32 109	32 905	32 754
M	51 269	56 389	104 033	103 810	100 823	103 983
N (78, 80)	31 916	26 878	31 112	36 332	36 665	36 084
Spolu	105 543	97 499	160 350	172 251	170 393	172 821

Zdroj: Eurostat, 2014.

Podobne aj v zamestnanosti KIBS sa prejavili tie isté zmeny, najväčší prelom bol v roku 2010, kedy v sekcii M vzrástol počet pracovníkov približne dvojnásobne. Nejedná sa síce až o taký skok ako pri počte podnikov v rovnakom období, ale napriek tomu je pozoruhodný. Dedukciou možno vysvetliť, že viacero pracovníkov dalo zrejme prednosť právnej forme pôsobenia na trhu. Dôkazom toho, že je to stále ešte otvorený trh pre príležitosti podnikania, je zotrúvajúci rast v sledovaných ukazovateľoch.

Tab. 2 Pridaná hodnota vytvorená poznatkovo intenzívnymi obchodno-podnikateľskými službami v SR v rokoch 2008 – 2012 (mil. eur)

Roky	2008	2009	2010	2011	2012
J (62,63)	808	614	799	1 199	1 300
M	1 351	1 386	2 043	2 199	2 051
N (78,80)	309	285	340	402	397
Spolu	2 468	2 285	3 182	3 800	3 748

Zdroj: Eurostat, 2014.

Vysoké prírastky pridanej hodnoty KIBS vo všetkých sekciiach môžeme identifikovať, tak ako aj pri predchádzajúcich sledovaných ukazovateľoch, v roku 2010. V ďalšom roku 2011 sa objem pridanej hodnoty vyprodukanej KIBS zvýšil, v roku 2012 bola zaznamenaná stagnácia. Napriek tomu, ak porovnáme objem pridanej hodnoty v roku 2012 oproti roku 2008, zistíme 53-percentný priemerný prírastok. Najväčšia pozitívna zmena v roku 2012 oproti roku 2008 v objeme pridanej hodnoty bola v sekcii J v divíziách 62,63 (61 %), potom v sekcii M (52 %) a najmenšia v sekcii N v divíziách 78,80 (28 %). Keďže prírastok v zamestnanosti v sekcii J bol v rovnakom období nižší (46 %), vypovedá to o vysokej a rastúcej produktivite práce práve v tejto sekcii.

Záver

Výsledky pozorovania svedčia o tom, že MSP poznatkovo intenzívnych služieb v období rokov 2008 – 2012 vo väčšine krajín v raste zamestnanosti a v raste pridanej hodnoty zaznamenali len mierny pokrok alebo dokonca regres. Len päť krajín EÚ dosiahlo vyšší rast zamestnanosti ako 10 % a vyšší rast pridanej hodnoty (viac ako 10 %) dosiahli len dve krajiny EÚ, a to prekvapujúco Chorvátsko a Maďarsko. Až v 14 krajinách bol v sledovanom období indikovaný pokles pridanej hodnoty v MSP poznatkovo intenzívnych služieb. Rast tohto podsektora sa teda v hodnotiacom období vo väčšine krajín EÚ zastavil, resp. poklesol.

Vyššie tempo rozvinutosti tohto podsektora môžeme zaznamenať len v skupine MSP poznatkovo intenzívnych služieb založených na vysokých technológiách, či už prostredníctvom ukazovateľa zamestnanosti, alebo pridanej hodnoty. Aj Slovensko v týchto službách MSP vykazuje rast, keďže sa nachádza z pohľadu zamestnanosti v druhej skupine najdynamickejších krajín.

Z hľadiska podielu MSP poznatkovo intenzívnych služieb na celkovom sektore služieb v zamestnanosti, pridanej hodnote a v podiele podnikov v roku 2013 sú len malé rozdiely medzi krajinami (približne 20 až 30-percentné podiely), len severné krajiny EÚ

(Veľká Británia, Holandsko, Švédsko) majú tento podsektor nadpriemerne rozvinutý. Slovenská republika sa opäť zaraduje medzi krajiny s menej/nedostatočne rozvinutým podsektorom poznatkovo intenzívnych služieb MSP.

Avšak pri skúmaní vývoja KIBS, na trhu ktorých dominujú malé a stredné podniky (viac ako 99 % MSP) a zároveň predstavujúce najväčšiu skupinu KIS, za obdobie rokov 2008 – 2012 zaznamenávame v roku 2010 pozoruhodný rast vo všetkých indikátoroch. Tento fakt naznačuje počiatok štrukturálnych zmien ekonomiky Slovenska v prospech poznatkových služieb, a teda v prospech ekonomiky založenej na poznatkoch. V ďalších rokoch síce už nie sme svedkami takýchto prírastkov v sledovaných ukazovateľov, ale rozsah skúmaného podsektora buď mierne rastie, alebo zostáva nezmenený.

Zoznam bibliografických odkazov

- Aslesen, H. W., & Isaksen, A. (2007). New Perspectives on knowledge-intensive services and innovation. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 89, 45–58.
- Czarnitzki, D., & Spielkamp, A. (2003). Business services in Germany: bridges for innovation. *The Service Industries Journal*, 23(2), 1-30.
- De Jong, J., & Marsili, O. (2006). The fruit flies of innovations: A taxonomy of innovative small firms. *Research Policy*, 35(2). 213–229.
- European Commission. (2013). *Annual Report of European SMEs*. Dostupné 12.6.2015 na http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/briefs/knowledge-intensive-services-brief-2013-final_en.pdf
- European Commission. (2014). *Annual Report on European SMEs 2013/2014 – A Partial and Fragile Recovery*. Dostupné 15.6.2015 na http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2014/annual-report-smes-2014_en.pdf
- Eurostat. (2015). *Data Explorer*. Dostupné 12.6.2015 na http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=htec_emp_nat2&lang=en, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=sbs_na_1a_se_r2&lang=en, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Business_economy_-_structural_profile,
- Haataja, M., & Okkonen, J. (2004). *Competitiveness of Knowledge Intensive Services*. Dostupné 15.6.2015 na www.ebric.fi/kuvat/255-266_04.pdf
- Hertog, P. (2000). Knowledge-intensive Business Services as co-producers of innovation. *International Journal of Innovation Management*, 4, 481-528.
- Hipp, Ch. (1999). Knowledge-intensive business services in the new mode of knowledge production. *AI & Society*, 13, 88-106.
- Koch, A., & Strotmann, H. (2008). Absorptive capacity and innovation in the knowledge-intensive business servicesector. *Economics of Innovation and New Technology*, 17(6), 511-531.
- Kubičková, V. (2009). *Inovačné aktivity podnikov služieb*. Bratislava: vydavateľstvo Ekonóm.

- Michalová, V. (2011). Služby, poznatkovo intenzívne. In Sivák, R. a kol. *Slovník znalostnej ekonomiky*. Bratislava: Sprint.
- Michalová, V., & Krošláková, M. (2014). *Obchodno-podnikateľské služby*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm.
- Miles, I. (2008). Patterns of innovation in service industries. *IBM Systems Journal*, 47, 115-128
- Miles, I. at al. (1995). *Knowledge-Intensive Business Services: Users, Carriers and Sources of Innovation*. EIMS Publication
- OECD. 2005. *Growth in services: Fostering employment, productivity and innovation*. Paríž: OECD Publications.
- Ortega-Argilés R. et al. (2009). R&D Intensive SMEs in Europe : What do we know about them ? *IPTS Working Paper On Corporate R&D and Innovation*. 15/2009.
- Toivonen, M. (2004). Foresight in services: possibilities and special challenges. *The Service Industries Journal*, 24(1), 79-98.
- Tomlinson, M. (1999). The learning economy and embodied knowledge flows in Great Britain. *Journal of Evolutionary Economics*, 9(4), 431-451.
- Uppenberg, K., & Strauss, H. (2010). *Innovation and productivity growth in the EU services sector*. Luxembourg: European Investment Bank.
- Van Ark, B., O'Mahony, M., & Timmer, M. P. (2008). The Productivity Gap between Europe and the U.S.: Trends and Causes. *Journal of Economic Perspectives*, 22, 25-44.